

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ «ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

V. N. KARAZIN KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY
EDUCATIONAL AND RESEARCH INSTITUTE «INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Збірник матеріалів
Першої Міжнародної
науково-практичної конференції

MODERN APPROACHES TO RECOVERY CARE AND REINTEGRATION FOR MILITARY SERVICE PERSONNEL, VETERANS, AND THEIR FAMILIES

COLLECTED OF SCIENTIFIC
MATERIALS FIRST INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ «ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ПЕРШОЇ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
5 грудня 2024 р., м. Харків (Україна)

Електронний ресурс

MODERN APPROACHES TO RECOVERY CARE AND REINTEGRATION FOR MILITARY SERVICE PERSONNEL, VETERANS, AND THEIR FAMILIES

COLLECTED OF SCIENTIFIC MATERIALS
FIRST INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
December 5, 2024, Kharkiv (Ukraine)

Electronic resource

Харків - Kharkiv
2024

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням
Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
(протокол № 26 від 23 грудня 2024 року)*

Редколегія:

- Белова Л. О.**, доктор соціологічних наук, професор ННІ "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Бульба В. Г.**, доктор державного управління, професор ННІ "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Бринза М. С.**, кандидат медичних наук, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Васильковський О. Т.**, доктор філософії з державного управління та адміністрування ННІ "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Величко Л. Ю.**, доктор юридичних наук, професор ННІ "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Клімова С. М.**, доктор юридичних наук, доцент ННІ "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Серьогін В. О.**, доктор юридичних наук, проф. Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- Мурадян О. С.**, кандидат соціологічних наук, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

С 91 Сучасні підходи до реабілітації та реадaptaції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей: збірник матеріалів Першої Міжнародної науково-практичної конференції (5 грудня 2024 р., м. Харків, Україна) [Електронний ресурс] = Modern Approaches to the Rehabilitation and Readaptation of Military Personnel, Veterans and Their Family Members: Collection of Materials of the First International Scientific and Practical Conference (December 5, 2024, Kharkiv, Ukraine) [Electronic resource]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 1 ел. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Процесор Pentium-класу; ОС Windows 7/10 ; дисковод CD-ROM ; Acrobat Reader 10. – 294 с. (PDF)
ISBN 978-966-285-791-7

У збірнику наукових матеріалів Першої Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні підходи до реабілітації та реадaptaції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей", висвітлено питання, пов'язані з актуальними проблемами реабілітації та реадaptaції військово-службовців, ветеранів та членів їх сімей; узагальнено досвід кращих практик щодо організації роботи з ветеранами й демобілізованими особами; обґрунтовано перспективи напрямки організації та забезпечення роботи з реабілітації та реадaptaції військовослужбовців, ветеранів і членів їх сімей; визначено шляхи удосконалення законодавства України щодо досліджуваних проблемних питань.

УДК 351

URI <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/19889>

ISBN 978-966-285-791-7

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024

ЗМІСТ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Клімова Світлана Миколаївна

НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ 11

Білоконь Михайло Вячеславович

ПІСЛЯВОЄННА РЕАДАПТАЦІЯ: КРОКИ ДО ПОБУДОВИ СУСПІЛЬСТВА, СТІЙКОГО
ДО ВИКЛИКІВ ВІЙНИ..... 15

Боковикова Євгенія Олександрівна

ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ З РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ,
ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ..... 18

Васильковський Олександр Тимофійович

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ З ПРИВАТНИМ
СЕКТОРОМ УКРАЇНИ, ВІТЧИЗНЯНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ,
БЛАГОДІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ПІД ЧАС ВІДНОВЛЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 21

Олешко Олексій Миколайович

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН ЯК ІНСТРУМЕНТ
АДАПТАЦІЇ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ 24

Тюріна Діна Миколаївна

ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИЙ ПІДХІД У РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-
СЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ 27

Shvedun Viktoriia, Naden Elena

MODERN TYPES OF REHABILITATION FOR VETERANS OF THE ARMED FORCES 30

Змієська-Васильковська Ольга Володимирівна

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА МІЖ ДЕРЖАВНИМИ
ОРГАНАМИ ТА КРАЇНАМИ ЄС ПІД ЧАС РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ УКРАЇНИ..... 33

Голуб Галина Михайлівна

ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ «МИРНЕ НЕБО ХАРКОВА» З ПСИХОЛОГІЧНОЇ
РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 35

Климовська Аліна Григорівна ВETERАНСЬКІ ПРОСТОРИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ВETERANІВ ВІЙНИ	38
--	----

Шептуха Олена Валеріївна ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	40
---	----

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ВETERANІВ ВІЙНИ

Рибалко Костянтин Валерійович ЗНАХОДЖЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ВETERANІВ ВІЙНИ НА ЗЕМЛЮ – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	45
---	----

Васильковська Діана Олександрівна ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВОЛОДІННЮ ЗБРОЄЮ СЕРЕД ВІЙСЬКОВО- СЛУЖБОВЦІВ, ВETERANІВ ВІЙНИ ЧЕРЕЗ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	49
---	----

АСПЕКТИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ У ВІДНОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВЦІВ, ВETERANІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Сердюк Олександр Іванович, Данно Вікторія Валентинівна, Рогожин Борис Анатолійович, Просоленко Наталія Василівна, Крупеня Володимир Ілліч МЕДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ	52
--	----

Мельниченко Олександр Анатолійович, Яворовська Ольга Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	56
--	----

Бринза Марія Сергіївна, Бичков Сергій Олександрович, Колесніченко Віра Анатоліївна, Калмикова Юлія Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ВОГНЕПАЛЬНИМИ УШКОДЖЕННЯМИ ХРЕБТА У РАНЬОМУ ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНОМУ ПЕРІОДІ	59
--	----

Карпенко Людмила Костянтинівна, Цихановська Ірина Василівна НУТРИТИВНА ПІДТРИМКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ	62
--	----

Кондак Наталія Миколаївна, Калмикова Юлія Сергіївна, Бринза Марія Сергіївна ОСНОВИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ АМПУТАЦІЇ ВЕРХНЬОЇ КІНЦІВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ	66
--	----

Семененко Ганна Олександрівна, Калмикова Юлія Сергіївна, Калмиков Сергій Андрійович
ДЗЕРКАЛЬНА ТЕРАПІЯ У ПРОЦЕСІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ
АМПУТАЦІЙ: КЛАСИЧНА МЕТОДИКА ТА ВИКОРИСТАННЯ VRMT..... 69

Флоріян Вартануш Аршавірівна
КОРЕКЦІЯ КОГНІТИВНИХ ДИСФУНКЦІЙ КАЛЬЦІЄВОЮ СІЛЛЮ ГОПАНТЕНОВОЇ
КИСЛОТИ У ПАЦІЄНТІВ З МІННО–ВИБУХОВОЮ ТРАВМОЮ 72

Астапова Яна Валеріївна, Гурська Марина Ігорівна
ВИДИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ НЕЙРОПАТІЯХ..... 75

Буряченко Вадим Анатолійович, Буряченко Надія Олександрівна
РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ З УРАЖЕННЯМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ТА ПЕРИФЕРИЧНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ 77

Семенюк Артем Олександрович
АСПЕКТИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ У ВІДНОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ,
ВETERANІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ..... 80

Харитонова Наталія, Черниш О. А.
РОЛЬ ПСИХОЛОГА В РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІЙ КОМАНДІ
В ПЕРІОД СУПРОВОДУ ПАЦІЄНТІВ ІЗ АМПУТОВАНИМИ КІНЦІВКАМИ..... 82

Колесников Кирило Віталійович
ФІЗКУЛЬТУРНО–СПОРТИВНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ 85

Михайлова Єлизавета
НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТРЕСУ: АДАПТАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ШЛЯХИ
РЕАБІЛІТАЦІЇ 88

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ТА ПІДТРИМКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ВETERANІВ. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЧЛЕНІВ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ТА ЇХ ДІТЕЙ

Joanna Chwaszcz, Julia Anna Kozankewycz, Michał Wiechetek
FACTORS ACTIVATING POST–TRAUMATIC GROWTH DURING WAR 92

Karvatska Savastiana, Astapova Iana Valeriivna
PROGRAM: «HEALING THE WOUNDS OF WAR» 95

Коваленко Алла Борисівна, Борисов Данило Сергійович
МУЗИКА ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ З ПАЦІЄНТОМ У ПРОЦЕСІ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 97

Кривоконь Наталія Іванівна
КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЙСЬКОВИХ ПСИХОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ
РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 100

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клітинна терапія. CSM. URL: <https://csm.ua/belaya-cerkov/kletochnaya-terapiya/?srsId=AfmBOooGdZ-K6GV8ngVDxpQUObyqHQLpDA2GwfBOBObgSDOMIjNiu1qa> (дата звернення: 23.11.2024).
2. Периферична нейропатія: основні симптоми ураження нервів. *ITmed*. URL: <https://itmed.org/articles/peryferychna-neuropatiya-osnovni-symptomy-urazhennya-nerviv/> (дата звернення: 16.11.2024).
3. Реабілітація після пошкодження нервів. *PhysioPedia*. URL: <https://langs.physio-pedia.com/uk/nerve-injury-rehabilitation-uk/> (дата звернення: 16.11.2024).
4. Фізична терапія в нейрореабілітації : навчально-методичний посібник / за ред. О.А. Козьолкіна, В.І. Дарія. Запоріжжя : Запорізький державний медичний університет, 2020. 234 с.

Буряченко Вадим Анатолійович,

викладач кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії Харківського національного медичного університету, м. Харків, Україна

Буряченко Надія Олександрівна,

викладач кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії Харківського національного медичного університету, м. Харків, Україна

РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ З УРАЖЕННЯМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПЕРИФЕРИЧНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Реабілітаційні програми для військовослужбовців із ураженнями центральної та периферичної нервової системи (ЦПНС) є актуальною проблемою сучасної медицини, зокрема у зв'язку з бойовими діями та їх наслідками. Дані досліджень свідчать, що комплексний підхід до реабілітації дозволяє значно покращити якість життя пацієнтів із ЦПНС–ураженнями [1, с. 45].

Сучасні методики реабілітації включають фізіотерапевтичні заходи, роботизовану терапію, використання віртуальної реальності, психологічну допомогу та фармакологічну підтримку [2, с. 112]. Ефективність програм залежить від раннього початку реабілітаційних заходів, міждисциплінарного підходу та персоналізації терапії [3, с. 89].

Дослідження іноземних авторів підкреслюють важливість роботизованої терапії для відновлення моторних функцій у пацієнтів з ураженнями периферичної нервової системи. Зокрема, екзоскелети

допомагають стимулювати нейропластичність та прискорюють процес реабілітації [4, с. 234]. Водночас українські науковці наголошують на необхідності розвитку національних програм з урахуванням специфіки військових травм та ресурсних можливостей [5, с. 56].

Одним із перспективних напрямів є використання віртуальної реальності, яка сприяє відновленню когнітивних функцій та психоемоційного стану. Такі технології вже застосовуються у реабілітаційних центрах США та Європи, демонструючи високу ефективність [6, с. 148].

Крім того, важливим компонентом є соціальна реабілітація, яка забезпечує адаптацію пацієнтів до цивільного життя. Військові з травмами ЦПНС потребують не лише медичної, а й правової підтримки та професійної реорієнтації [7, с. 72].

Приклади, які висвітлюють різні аспекти реабілітації військовослужбовців з ураженнями центральної та периферичної нервової системи:

Психологічна підтримка через групову терапію. У реабілітаційному центрі в м. Ірпінь в Україні реалізується проєкт для військових, де комбінуються арт–терапія, когнітивно–поведінкова терапія та робота з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Ця методика допомагає військовим покращити психоемоційний стан і знизити рівень тривожності [5, с. 58].

Реабілітація з використанням біофідбеку. В одному з канадських дослідницьких центрів застосовують системи біофідбеку, які дозволяють пацієнтам контролювати м'язову активність через візуалізацію електроміографічних сигналів. Учасники з травмами периферичних нервів відзначали значне покращення моторної функції після 8 тижнів терапії [2, с. 113].

Соціальна реінтеграція. У Харкові створено реабілітаційний центр, де військовослужбовці з ураженнями ЦПНС проходять програми перекваліфікації, що дозволяють їм здобути нову професію. Наприклад, один із пацієнтів після завершення курсу програмування отримав роботу в ІТ–компанії [7, с. 73].

Реабілітація після ампутації із застосуванням нейрокомп'ютерних інтерфейсів. У Німеччині активно впроваджуються протези, керовані сигналами з нервової системи, наприклад, технологія *Ottobock Michelangelo Hand*. Один із пацієнтів, колишній військовослужбовець, за допомогою цього пристрою зміг відновити функції захоплення предметів, що значно підвищило його якість життя [4, с. 236].

Відновлення функцій верхніх кінцівок через інтерактивні ігрові програми. У Польщі використовується система *RehabTrainer*, яка дозволяє пацієнтам виконувати завдання у формі комп'ютерних ігор. Військовий, який переніс інсульт, за три місяці терапії відновив 60% моторних функцій руки [6, с. 150].

Гіпербарична оксигенація. У Канаді військові з ураженнями ЦПНС проходять лікування в гіпербаричних камерах. Один із пацієнтів після контузії повідомив про значне зменшення головного болю та покращення концентрації після 20 сеансів оксигенації [2, с. 114].

Електростимуляція для відновлення периферичних нервів. В Україні у Львівському науково–дослідному інституті розроблено програму використання функціональної електростимуляції у пацієнтів після травматичних ушкоджень кінцівок. Зокрема, у 78% пацієнтів спостерігалось покращення амплітуди рухів уражених кінцівок [1, с. 46].

Групова психотерапія із залученням ветеранів. У США широко поширені групи підтримки, де ветерани з бойовими травмами діляться своїм досвідом із новими учасниками. Одне з досліджень показало, що 90% військових після таких занять відчули зниження рівня ізоляції та покращення емоційного стану [3, с. 90].

У висновку хотів зазначити, що реабілітаційні програми для військових із ураженнями ЦПНС мають базуватися на сучасних наукових розробках, інтеграції новітніх технологій та врахуванні індивідуальних потреб пацієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петренко О. В. Рання реабілітація пацієнтів з нейротравмами. *Український журнал нейрореабілітації*. 2021. № 3. С. 43–50.
2. Smith J. D. Neurological rehabilitation: Challenges and advancements. *Journal of Neurorehab*. 2020. Vol. 28(3). P. 109–115.
3. Іваненко Т. С. Персоналізований підхід у реабілітації військовослужбовців. *Медицина практика*. 2022. № 4. С. 86–92.
4. Kim S. H. Robotics in neurorehabilitation. *Advances in Neurology*. 2019. Vol. 32(2). P. 230–240.
5. Бойчук Л. М. Актуальні питання реабілітації військовослужбовців. *Здоров'я України*. 2020. № 2. С. 54–59.
6. Johnson L. K. Virtual reality in cognitive therapy. *Neuropsychology Review*. 2021. Vol. 29(4). P. 145–152.
7. Мельник П. В. Соціальна адаптація військових після травм. *Соціологічний огляд*. 2022. № 1. С. 70–75.